

Пахомова Анна Олександрівна
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
Білоцерківський національний аграрний університет

Пахомова Анна Александровна
кандидат юридических наук, доцент,
доцент кафедры гражданско-правовых дисциплин
Белоцерковский национальный аграрный университет

Pakhomova Anna
PhD, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Civil Law Disciplines
Bila Tserkva National Agrarian University

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ПЕРЕДУМОВИ ТРАНСФОРМАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ АГРАРНОЇ НАУКИ

ОРГАНИЗАЦИОННО-ПРАВОВЫЕ ПРЕДПОСЫЛКИ ТРАНСФОРМАЦИИ УКРАИНСКОЙ АГРАРНОЙ НАУКИ

ORGANIZATIONAL AND LEGAL PREREQUISITES FOR THE TRANSFORMATION OF UKRAINIAN AGRARIAN SCIENCE

Анотація. Стаття присвячена визначенню та науковому аналізу адміністративно-правових передумов трансформації аграрної науки з метою подальшого формулювання пріоритетів інноваційних процесів в аграрній сфері.

Попит на наукові знання в сфері сільського господарства завжди залишався високим. Однак, сьогодні Україна здебільшого застосовує застарілі та частково неефективні технології сільськогосподарського виробництва, нерентабельні та трудомісткі організаційно-управлінські методи і форми. Немає налагодженої взаємодії виробничих підприємств реального аграрного сектора та суб'єктів інновації через відсутність відпрацьованих механізмів впровадження наукових розробок, системи розповсюдження науково-технічної інформації та інформування кінцевого споживача.

Дослідження розкриває низку об'єктивних та суб'єктивних чинників, які слугували зниженню впливу науки та використання вітчизняних наукових розробок у аграрному виробництві. А також окреслює адміністративно-правові форми впливу для поліпшення ситуації, яка виникла з інноваціями в аграрній сфері.

Ключові слова: Аграрна наука, трансформація науки, інновації, наукова діяльність, аграрна політика.

Аннотация. Статья посвящена определению и научному анализу административно-правовых предпосылок трансформации аграрной науки с целью дальнейшего формулирования приоритетов инновационных процессов в аграрной сфере.

Спрос на научные знания в сфере сельского хозяйства всегда оставался высоким. Однако, сегодня Украина в основном применяет устаревшие и частично неэффективные технологии сельскохозяйственного производства, нерентабельные и трудоемкие организационно-управленческие методы и формы. Отсутствие налаженного взаимодействия производственных предприятий реального аграрного сектора и субъектов инновации из-за нехватки отработанных механизмов внедрения научных разработок, системы распространения научно-технической информации и информирования конечного потребителя.

Исследование раскрывает ряд объективных и субъективных факторов, которые послужили снижению влияния науки и использования отечественных научных разработок в аграрном производстве. А также определяет административно-правовые формы воздействия для улучшения ситуации, возникшей с инновациями в аграрной сфере.

Ключевые слова: аграрная наука, трансформация науки, инновации, научная деятельность, аграрная политика.

Summary. The article is devoted to the definition and scientific analysis of the administrative and legal preconditions for the transformation of agrarian science in order to further formulate the priorities of innovative processes in the agrarian sphere.

The demand for scientific knowledge in the field of agriculture has always remained high. However, today Ukraine mainly uses outdated and inefficient agricultural production technologies, unprofitable and labor-intensive organizational and managerial methods and forms. There is no well-established interaction between the production enterprises of the real agricultural sector and the subjects of innovation due to the lack of exhausted mechanisms for the implementation of scientific developments, the system of dissemination of scientific and technical information and informing the end user.

The research reveals a number of objective and subjective factors that served to reduce the impact of science and the use of domestic scientific developments in agrarian production. It also outlines the administrative and legal forms of influence to improve the situation that arose with innovations in the agrarian sector.

Key words: Agrarian Science, Transformation of Science, Innovations, Scientific Activity, Agrarian Policy.

Постановка проблеми. Результати аналізу соціально-економічного розвитку агропромислового сектора останніх років стверджують, що Україна здебільшого застосовує застарілі та частково неефективні технології сільськогосподарського виробництва, нерентабельні та трудомісткі організаційно-управлінські методи і форми. Немає налагодженої взаємодії виробничих підприємств реального аграрного сектора та суб'єктів інновації через відсутність відпрацьованих механізмів впровадження наукових розробок, системи розповсюдження науково-технічної інформації та інформування кінцевого споживача. Відсутня апробована ефективна схема взаємодії наукових установ з впроваджувальними структурами. Вкрай низька інноваційна активність в АПК також пов'язана з неефективним організаційно-економічним механізмом освоєння інновацій. Це тягне за собою стагнацію в розвитку аграрної сфери, веде до зростання трудомісткості, собівартості і низьким кількісним і якісним показникам продукції, що суперечить ефективному соціально-економічному розвитку сільської місцевості. І як результат — все це знижує якість життя не тільки на селі, але і в масштабах країни в цілому.

Аналіз основних досліджень і публікацій. На сьогоднішній день теоретичні і прикладні проблеми аграрної науки неодноразово викликали зацікавленість з боку вчених-правознавців, зокрема В. Б. Авер'янова, В. І. Андрейцева, М. В. Волосюка, В. І. Курила, О. А. Підпригори, Б. А. Маліцького.

Оцінюючи значний внесок науковців у вирішення питань адміністративно-правового забезпечення аграрної науки, слід зазначити, що вказана проблематика все одно залишається мало вивченою у зв'язку з її багатоплановістю, мінливістю та динамічністю.

Формулювання цілей статті. Дослідження спрямоване на здійснення аналізу адміністративно-правових передумов трансформації аграрної науки з метою

подальшого визначення пріоритетів інноваційних процесів в аграрній сфері.

Виклад основного матеріалу. Нажаль, останні два десятиліття у зв'язку з цілою низкою об'єктивних та суб'єктивних причин вплив науки та використання вітчизняних наукових розробок як у цілому в економіці нашої держави, так і в агропромисловому комплексі істотно знизився. До об'єктивних причин необхідно віднести:

- недостатній рівень та розпорошеність державного фінансування науково-технічних програм між низкою центральних органів виконавчої влади та відсутність дієвої системи їх координації;
- відсутність системи державного замовлення наукової продукції з подальшим механізмом її впровадження;
- відсутність державної політики захисту внутрішнього ринку, що призвело до безконтрольної експансії іноземних технологій, сортів та інших наукових продуктів.

Основним суб'єктивним фактором є консерватизм та незацікавленість у реальних перетвореннях наукових працівників у зв'язку з відсутністю мотивації [1, с. 4].

Проблема полягає в тому, що дуже низьким залишається рівень затребуваності результатів аграрної науки сільськогосподарським виробництвом, що закономірно призводить також до зниження якості її функціонування. Головна причина полягає в тому, що в Україні не сформувалися крупні сільськогосподарські підприємства і не відбулася ринкова інтеграція фермерських господарств. На початок 2008 р. майже 70% господарств мали в своєму розпорядженні сільськогосподарські угіддя розміром до 100 га, що автоматично робить їх нездатними до використання сучасних дороговартісних технологічних і технічних засобів виробництва. До того ж в аграрному секторі набирає обертів тенденція скуповування торговельним, фінансовим та промисловим капіталом корпоративних прав

засновників сільськогосподарських підприємств, що призводить до відчуження значної кількості угідь із сільськогосподарського виробництва [2].

Одним з аспектів вирішення ряду проблем, що стоять перед сільським господарством України сьогодні є визначення на державному рівні питань, пов'язаних з формуванням відповідних наукової, науково-освітньої і науково-виробничої сфер, які в умовах об'єктивної визначеності аграрних пріоритетів і ринкових відносин, що формуються, могли б стати реальним дієвим чинником наукового забезпечення ефективного розвитку агропромислового виробництва, здатного пристосуватись до світових процесів аграрного виробництва та продовольчого ринку [3, с. 111].

Сучасний стан економіки країни потребує створення нової системи інноваційного розвитку агропромислового сектору «аграрна освіта — аграрна наука — аграрне виробництво» і поглиблення співпраці центральних та місцевих органів виконавчої влади у вирішенні питань функціонування і розвитку аграрної освіти та науки. На даний час існує проблема підготовки висококваліфікованих робітничих кадрів, фахівців з вищою освітою та впровадження вітчизняних наукових розробок в агропромисловому комплексі. Функціонування аграрної освіти та науки не повною мірою відповідає соціально-економічним потребам суспільства, рівню розвитку виробництва та продовольчої безпеки держави. Для розв'язання проблем, що постали сьогодні перед аграрним сектором Кабінет Міністрів України прийняв розпорядження «Про схвалення Концепції реформування і розвитку аграрної освіти та науки» [4]. Схвалена Концепція визначила, що розв'язання проблеми можливе за умови реформування аграрної освіти та науки із застосуванням інноваційних підходів, що дасть змогу підвищити їх якість та результативність, ефективність використання кадрового та наукового потенціалу галузі, забезпечити конкурентоспроможність агропромислового сектору національної економіки та підвищити добробут населення.

Національна академія аграрних наук України реально оцінює ситуацію, що склалася навколо ролі та місця науки в агропромисловому виробництві і шукає шляхи підвищення результативності наукових досліджень, ефективності використання наукових розробок та зближення науки і виробництва. З цією метою розглядається низка перетворень організаційно-структурної системи; системи планування та виконання наукових досліджень; системи інноваційного провайдингу; системи управління та механізмів взаємовідносин наукових установ та

їхніх експериментальних баз. Так, НААН розробила концепцію розвитку аграрної науки в сучасних економічних умовах, основою якої є інноваційна спрямованість. Основні напрями розвитку науки, викладені в концепції, передбачають:

- створення дієвої системи замовлення на наукову продукцію, яка фінансується державою (через Міністерство аграрної політики, при цьому функція координації наукових досліджень покладається на НААН України);
- перехід на інноваційну модель функціонування і розвитку, яка повинна забезпечити конкурентоспроможність та комерційну привабливість науково-технічної продукції на ринку наукової продукції;
- оптимізацію системи аграрної науки для концентрації матеріально-технічних, кадрових і фінансових ресурсів на вирішення пріоритетних завдань АПВ;
- формування системи планування та виконання науково-технічних програм під інноваційну модель;
- створення дієвої системи інноваційного провайдингу;
- формування нормативно-законодавчих механізмів, які б забезпечили залучення інвестицій у дослідні господарства академії з метою інноваційного розвитку останніх, створення холдингів за галузевим принципом на їхній базі та використання частини прибутку на фінансування пріоритетних наукових напрямів, оновлення матеріально-технічної бази установ [1, с. 4].

Зазначені перетворення дадуть змогу забезпечити конкурентоспроможність та комерційну привабливість науково-технічної продукції НААН України на ринку наукової продукції та позитивно вплинути на розвиток агропромислового виробництва.

Виходячи з актуальності наявних в Україні проблем, вирішення яких потребує наукового забезпечення, найбільш пріоритетними напрямами державної підтримки у сфері наукового розвитку мають стати:

- розробки вітчизняних наукових колективів, спрямованих на забезпечення технологічного розвитку галузей агропромислового виробництва;
- прикладні дослідження і технології, в яких Україна має значний науковий, технологічний та виробничий потенціал, і, які здатні забезпечити вихід вітчизняної агропромислової продукції на світовий ринок;
- вища освіта, підготовка наукових і науково-педагогічних кадрів з пріоритетних напрямів науково-технологічного розвитку;

- розробка наукових засад переходу галузей агропромислового виробництва на інноваційний шлях розвитку;
- розширення міжнародного науково-технічно співробітництва з пріоритетних напрямів розвитку агропромислового виробництва;
- система інформаційного та матеріально-технічного забезпечення наукової діяльності [5].

Висновки. Система формування і реалізації державних пріоритетів у сфері аграрної науки та технологій потребує вдосконалення. В її основу має

бути покладено принципи відповідності основних напрямів науково-технологічного розвитку галузей агропромислового виробництва головним проблемам та перспективам розвитку суспільства, попиту наукомісткої продукції на вітчизняному і світовому ринках. Необхідно забезпечити комбінований підхід до підтримки відповідних напрямів науки і техніки, який передбачає фінансування державою прикладних досліджень, а також створення та впровадження ринкових науково-технологічних інновацій у сфері пріоритетних прикладних досліджень.

Література

1. Головка А. Аграрна наука: годувальниця чи нахлібниця? / Анатолій Головка // Дзеркало тижня. — 2010. — № 29 (809). — С. 4.
2. Про Рекомендації парламентських слухань на тему: «Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів»: Постанова Верховної Ради України від 21 жовтня 2010 р. / Відомості Верховної Ради України. — 2011. — № 11. — Ст. 72.
3. Пахомова А. О. Організаційно-правові аспекти трансформації аграрної науки України / А. О. Пахомова: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції [«Пріоритетні напрямки розвитку правової системи України»], (м. Донецьк, 25–26 жовтня 2013 року). — Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2013. — С. 110–112.
4. Про схвалення Концепції реформування і розвитку аграрної освіти та науки [Електронний ресурс]: Розпорядження Кабінету Міністрів України N279-р від 6 квітня 2011 р. / Режим доступу до док.: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/279-2011-%D1%80>
5. Про затвердження Концепції науково-технічного розвитку галузей агропромислового виробництва України на період до 2015 року [Електронний ресурс]: Наказ Міністерства аграрної політики України від 10 квітня 2008 р. / Режим доступу до док.: http://www.uazakon.com/documents/date_bo/pg_gwgfow.htm

References

1. Gholovko A. Aghrarna nauka: ghoduvaljnycja chy nakhlibnycja? / Anatolij Gholovko // Dzerkalo tyzhnja. — 2010. — # 29 (809). — P. 4.
2. Pro Rekomendaciji parlamentsjkykh slukhanj na temu: «Strateghija innovacijnogho rozvytku Ukrajiny na 2010–2020 roky v umovakh ghlobalizacijnykh vyklykiv»: Postanova Verkhovnoji Rady Ukrajiny vid 21 zhovtnja 2010 r. // Vidomosti Verkhovnoji Rady Ukrajiny. — 2011. — # 11. — St. 72.
3. Pakhomova A. O. Orghanizacijno-pravovi aspekty transformaciji aghrarnoji nauky Ukrajiny / A. O. Pakhomova: materialy Mizhnarodnoji naukovo-praktychnoji konferenciji [«Priorytetni naprjamky rozvytku pravovoji systemy Ukrajiny «], (m. Donecjk, 25–26 zhovtnja 2013 roku). — Kherson: Vydavnychyj dim «Gheljvetyka», 2013. — S. 110–112.
4. Pro skhvalennja Koncepции reformuvannja i rozvytku aghrarnoji osvity ta nauky [Elektronnyj resurs]: Rozporjadzhennja Kabinetu Ministriv Ukrajiny N279-r vid 6 kvitnja 2011 r. / Rezhym dostupu do dok.: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/279-2011-%D1%80>
5. Pro zatverdzhennja Koncepции naukovo-tekhnichnogho rozvytku ghaluzej aghropromyslovogho vyrobnyctva Ukrajiny na period do 2015 roku [Elektronnyj resurs]: Nakaz Ministerstva aghrarnoji polityky Ukrajiny vid 10 kvitnja 2008 r. / Rezhym dostupu do dok.: http://www.uazakon.com/documents/date_bo/pg_gwgfow.htm